

NABOŻNY (394) ai

-żn- (369), -zn- (24), -żn- (1).

a *pochylone*, o jasne (w tym w a 10 r. błędne znakowanie).

comp nabożni(e)jszy (9).

sg m N nabożny, nabożni(e)jszy (37). ◇ G nabożnego, nabożniejszego (8); -ého (1), -(e)go (7). ◇ D nabożn(e)mu (4). ◇ A nabożnego (7), nabożny, nabożni(e)jszy (3); -ého (2), -(e)go (5). ◇ A a. G nabożn(e)go (1). ◇ I nabożnym (15), nabożn(e)m (1) *GliczKsiqż*. ◇ L nabożnym (1). ◇ V nabożny (14). ◇ f N nabożną, nabożni(e)jszą (27). ◇ G nabożn(e)j (3) *SkarŻyw* (2), *LatHar*, nabożné (1) *OpecŻyw*. ◇ D nabożn(e)j (3). ◇ A nabożną (11). ◇ I nabożną (22). ◇ L nabożn(e)j (1). ◇ V nabożną (19). ◇ n N nabożné, nabożni(e)jszé (18); -é (3), -(e) (15). ◇ G nabożnego, nabożni(e)jszego (17); -ého (2), -(e)go (15). ◇ D nabożnemu (6). ◇ A nabożné (8); -é (1), -(e) (7). ◇ I nabożnym (15). ◇ L nabożnym (6). ◇ V nabożn(e) (1). ◇ pl N m pers nabożni, nabożni(e)jszy (31). subst nabożné (10); -é (2), -(e) (8). ◇ G nabożnych (19). ◇ D nabożnym (6), nabożn(e)m (1) *TarDuch*. ◇ A m pers nabożné (9); nabożnych (1) *SkarŻyw*; -é (1), -(e) (8). subst nabożné (22); -é (2), -(e) (20). ◇ I m nabożnémi (6), nabożnymi (4); -émi *Leop*, *RejFig*, *ZawJeft*; -ymi *HistRzym*, *SkarŻyw*; -émi : -ymi *RejPos* (2:1), (1:1); ~ -émi (1), -(e)mi (5). f nabożnémi (13) *FalZioł*, *HistAl*, *LubPs*, *RejAp*, *RejPos* (5), *RejPosWstaw*, *PudłFr*, *LatHar*, nabożnymi (6) *OpecŻyw* (3), *KuczbKat*, *SkarŻyw*, *ReszList*; ~ -émi (1), -(e)mi (12). n nabożn(e)mi (5) *WyjJudConf*, *RejRozpr*, *ArtKanc* (2), *WujNT*; nabożnymi (4) *KuczbKat*, *WujJud*, *StryjWjaz*, *GrabowSet*. ◇ L nabożnych, nabożni(e)jszych (7). ◇ V m pers nabożni (1).

Sł stp, *Cn notuje*, *Linde XVI w*.

1. *Postępujący według nakazów prawa bożego; zgodny z zasadami wiary; miłujący Boga; religijny, bogobojny; pius, religiosus* *Mącz*, *Calag*, *Calep*, *Cn*; *colens Mącz*; *plenus pietatis Calag* (373) :

a. *O ludziach* (222) : *PowUrb* +; *BierEz* P3; *OpecŻyw* 26, 28v, [79], 102, 160; *PatKaz I* 11; panna nałzwywątłza rzekła kn oney nabożney zakonnyczy *PatKaz II* 78; *PatKaz III* 140, 151v; Iezu ktorys zwolenniki w łodcze siedzące y nabożne Thłufzcze na brzegu ftojące navczał. fmi. fie nad nami. *TarDuch* B4; *FalZioł* V 52; Kupiec zartuie Splebana iż od biefyad fnim poczał [...] Wey ze mego wielebnika Nabożnego fpowiednika. *RejKup* h4v, q8; *Leop Act* 17/4, 22; nigdy [...] nabożnieyżego nád Nummę/ [...] krolá [Rzymianie] nie mieli. *BielKron* 104v, 346; Religionem inicere, Boyażnią bożą komu zágrożyć álbo nabożnym uczinić. *Mącz* 162c, 59d, 109d, 351c; *HistRzym* 54; Nabożnemu czytelnikowi/ Symon Budny tych ksiąg tłumacz/ łálki y pokoju od Boga oycy nałzwego/ y Pana Iezufa Chriřta żada. *BudBib* B; *BudNT Act* 17/4; *PaprPan* Bv; *Calag* 252a; *SkarŻyw* 15, 119, 242, 538; *MWilkHist* A4; *StryjKron* 300; *CzechEp* 136; *ReszList* 176; *PudłFr* 78; *Calep* 908b; PSálmy fyłam/ gdzie kogo nabożného fłyfżę: A fráfzki zás dla dobrych towarzyszow pifżę. *KochFrag* 54; *LatHar* +7, +9v, 191, 513, 545; A gdy fię rozefżło zgromádzenie/ pofżło wiele z Żydow y z nabożnych [multi ... *colentium*] nowonáwroconych zá Páwłem y Bárnábáfzem *WujNT Act* 13/43, s. 200, *Act* 17/4, s. 487, 555, 600 (8); *SarnStat* 1068; *SkarKaz* 578b; Páná w niebie z nabożnym Dawidem zgodliwie/ Rytmem piękny wyfláwiałz *SapEpit* A4; *KlonWor* 50.

nabożny w czym (2): nabożnym chciał być w oddawaniu ofiar *CzechRozm* 238v. Cf »w modlitwie nabożny«.

W połączeniach szeregowych (17): *PatKaz III* I50v; *FalZioł IV* 57d, V 51; [*papież Grzegorz*] był człowiek wczony/ nabożny/ miłościwy/ tak iż go iefzcie za żywota świętym zwáli. *BielKron* 164, 166v, 184v, 188; *GórnDworz Gg4*; *RejPosWstaw* [41³]v; *BudNT Tit* 1/8, *Hebr* 7/14 [26]; posły fwe zacne/ nabożne/ y wczone z doftátecznym poruczeniem/ [...] ná ten Synod S. [*Ormianie*] wypráwili. *SkarJedn* 314, 187; *SkarŻyw* 328; Zebrane fá z tego kroleftwá one fłodkie iągody/ mężowie oni nabożni/ mądrzy/ mężni/ y potężni cnot y poczcíwości y oyczyzny wielcy miłośnicy/ ktorzy y vpadku korony wespół mogli. *SkarKaz*)(3; *SkarKazSej* 699b; *KlonWor* 59.

W przeciwiawieniu: »nabożny ... napodlejszy« (1): ábych ia/ nierzkąc zacne y nabożne/ ále też y napodleyfze ludzie/ y z niewiádomości (náwet) złości płodzące/ poki żywą/ fądzić/ y fzacować/ iáko nie przyftoyne miał. *CzechEp* 325.

W charakterystycznych połączeniach: nabożny(-a, -e) arcyofiarnik, cesarz (3), czytelnik (2), doktor (5), kapłan, katolik, krol, ksiądz, książę, młodzieniec, ociec, pan (2), pani (3), persona (4), poganin (2), poseł, prałat, spowiednik, towarzysz, wyznawca, zakonnica, zakonnik (3), zwolennik; *barzo nabożny* (3), *dziwnie, pospolicie, prawie, tak, zbytnie*.

Zwrot: »by(wa)ć nabożny(m)« = *religionem colere Mącz; religiosum esse Vulg* [*szyk zmienny*] (16): *RejPs* 224; *GliczKsiąż* P6, P6v; A gdy tego zwonu wfylyżá dzwięk Synowie krześcíańfcy áby byli ftąd nabożni. *KrowObr* 103; Ty Sem bądź nabożny iáko Káplán. *BielKron* 6, 367v; *Mącz* 351b; *GórnDworz Hh6v*; *HistRzym* 101; *BudNT Hebr* 11/12 [7]; *CzechRozm* 238v; *SkarŻyw* 196, 589; Nie kiedy nam zálofné fczęście wiátry fwémi/ Portu nie da doftępic/ bywać nabożnémi. *ZawJeft* 21; *LatHar* 665; *WujNT Iac* 1/26.

Wyrażenia: »nabożny chrześcijanin« [*szyk 10:2*] (12): *BielKron* 160; *SkarŻyw* 441; A ty nabożny Chrześcijáninie/ ná vgruntowanie tego S. nabożeńftwá twego/ vważ kilká rzeczy v siebie. *LatHar* 510, +3v, 131, 199, 260, 315 (10).

»dziewica nabożna« [*o Matce Boskiej*] (1): O dziewitzo nábożná/ o wierna oblubienitzo boża/ tzos to vdzialála *OpecŻyw* 3v.

»ludzie, człowiek, człek, lud nabożny (-e, -i)« = *colens Vulg; plebs devotus JanStat* [*szyk 19:13*] (20:7:3:2): Rozmył tu tobie nábożny człowiecze/ iako Iezus [...] ífedł z íromem do vbogich ífpitála *OpecŻyw* 33v, 35v; *WróbŻołt G3*; *BielKron* 164, 166v, 184v; *HistRzym* 72v, 123; *RejPosWstaw* [41³]v; *SkarŻyw* 102, 294, 324, 472, 488, 520, 580; *MWilkHist* A3v; *StryjKron* 787; *CzechEp* 325; Nie po Rzymie inżego ná wzyftkie ftrony nie widác/ iedno procellfye ludzi nabożnych *ReszList* 163, 173; *LatHar* 491, 510, 551; *KołakSzczęśl kt*, A2v; *WujNT* 180, *Act* 17/17; *SarnStat* 225; *SkarKaz* 453a, 609a; *SkarKazSej* 699b.

»mąż nabożny« = *vir religiosus Vulg* [*szyk 4:1*] (5): Bylij lepak w Ieruzale^m przebywaiący żydowie/ mężowie nábożnij [*Vulg Act* 2/5] *OpecŻyw* 175v, 4v; *SkarŻyw* 328; *WujNT Act* 215; *SkarKaz*)(3).

»w modlitwie nabożny« (1): Romulá [...] była pánná wielkiey ćierpliwości/ wielkiego posłufzeńftwá/ wmwowie oftrożna/ w milczeniu pilna/ á wuftáwicżney modlitwie nabożna. *SkarŻyw* 589.

»nabożnà niewiasta, żona« = *mulier religiosa Vulg* [szyk 5:4] (6:3): *TarDuch* C7v; ty fłowá Ducha Świętego/ niemáią być rozumíané/ o żonach Apóstołkích/ ále o niektórych niewiáftach nabożnych/ ktore Apóstołom posługowály *KrowObr* 223v; nabożna żoná/ [...] chleb dáć [*ubogiemu*] rofkazáá. *SkarŻyw* 459, [223], 458, 459; *WujNT* 179, 397, *Act* 13/50.

»nabożna płeć niewieścia (a. żeńska)« (4): *BiałKat* 228v; Święta Mária/ [...] czyń modlitwę zá nabożną płcią niewieścią *LatHar* 408, +4, 487.

»nabożny(-a) sługa, służebniczka« [szyk 4:1] (4:1): Nábożná fluzebniczko bożá/ wzbierz lie z matuchną bożą/ pornoży iey nolitz onego fyna rofkoflnégo. *OpecŻyw* 25v, 46, 154; *PatKaz II* 81v; *PatKaz III* 124v.

»wydworknie nabożny« (1): Páweł zowie Pogány/ zabobonnymi/ ábo wydworknie nabożnymi/ iż dla boiázni czártow/ ládá ftworzenie zá Bogá chwalili/ kámienie/ drzewá beſtye y duchy. *WujNT* 470.

Zestawienie: »nabożny Achmet« (1): Ołmy był fin iego Sziachmet co fie wykłada nabożny Achmet [*Sziachmet fonat quasi religiosus achmet*], wízakoż go Thatarzy teraz zowá Sach met *MiechGlab* 30.

Szeregi: »cnotliwy, nabożny« (1): wybran ieft [...] drugi Krol Węgierłki/ młodzieniec cnotliwy/ nabożny/ ale niefortunny *BielKron* 326.

»cny i nabożny« (1): Czo dzialála ona tzná ij nábożná Magdaléna *OpecŻyw* 151.

»nabożny i łaski pełny« (1): on [*Duch Święty*] nam fwą moc y łádkę dawa przez ktorą bywamy nabożni y łáski pełni *HistRzym* 101.

»nabożny i kościoła pilnujący« (1): [*Antygonus*] wziął był żonę ná imię Eufrázia [...] nabożną y záwždy kościoła pilnująca/ y wiele iáłmużny vbogim y kościołom rozdáiąca. *SkarŻyw* [223].

»nabożny i posłuszny Panu Bogu« (1): Przykładem Moyzełlá Aarona/ y Sámuelá mamy być nabożni y posłufłni pánu bogu. *RejPs* Ff5.

»nabożny i prawdziwy« (1): Tenże Zophronius [...] táką teſz Hiftoryą nápiſał/ wziętą od Leoncyufzá Apámeńłkiego człeká nabożnego y prawdziwego. *SkarŻyw* 102.

»prosty a nabożny« (1): tedy tu o tym poćiefzne á miłe náuki [...] dla proſtych á nabożnych ludzi na ſwiát wydáne. *KolakSzczęśl* A2v.

»nabożny i przykłady« (1): WItellianus [...] był człowiekiem nabożnym y przykłady *BielKron* 166v.

»skromny a nabożny« (1): Pulcherya fioftrá Theodozyufá wezwála go [*Marcyjusza*] k łobie táiemnie/ wiedząc go być mężá fkromnego á nabożnego Krześciánińá *BielKron* 160.

»nabożny i spokojny« (1): człowiek nabożny y fpokoiny *StryjKron* 787.

»sprawiedliwy i nabożny« (1): Ci zá ktorzy fię proſbą y żebrániem báwią, Zá fprawiedliwe fię y zá nabożne ftáwią. *KlonWor* **v.

»święty i nabożny« (1): Oczcze fzwyały. y nabożny czemu chzełch roſzpaczacz wmyłofzyerdzu bozym *PowUrb* +.

»uczciwy i nabożny« = *honorabilis ac religiosus JanStat* 849 [szyk 4:2] (6): Iednego vcźciwego y nabożnego człeká częłto w táiemnicy ſłuchał ieden *SkarŻyw* 294, 459, 461; Zydowie podufczyli niewiáfty nabożne y vcźciwe [*religiosas et honestas*]/ y przednieyłze mieſzczány: y wzbudźili przeſłádowanie na Páwłá y Bárnábáłzá *WujNT Act* 13/50; *SarnStat* 1072 [2 r.].

»zacny i nabożny« (2): zacni Rzymiánie y nabożni bieżeli do niego/ y fynacżki mu fwoie/ áby ie P. Bogu wychował/ dawáli. *SkarŻyw* 250; *CzechEp* 325.

»nabożny i zakonny« (1): [Św, *Maryja z Egnijej*] ludzie nabożne y zákonne ták ráda z młodu wydziála[!]/ iłz gdzie szli zákonnicy Ciŕtercyeníczy/ tám [...] śliád nog ich iefcże málucżką całowála. *SkarŻyw* 580.

Iron. (1): páná Chriŕtułá w człónkách iego prawdżiwych [*papież*] prześláduie/ [...] á na to mieyfce fwoie nabożne pochlebce záleca/ vbogáca/ y forytuie. *NiemObr* 157.

W użyciach metonimicznych na oznaczenie człowieka albo ludzi (23):

Wyrażenia »dusza nabożna« [*szyk 14:5*] (19): Ogláday tu dułfo nábożná zbawiciela twé⁸⁰/ iakotz pokornie miedzy fwymi apoŕtoly ŕiedzi *OpecŻyw* 90; O nábożná dułfo/ wezrzy tu na krolowá niebiełką/ placżątżá nad fynem fwy^m *OpecŻyw* 137, 10v, 14v, 28, 37, 49 (18); *PatKaz III* 87v.

»nabożne serca« [*szyk 2:1*] (3): *PatKaz III* 107; *SkarŻyw* 527; Ták P. Bog y tych nabożnych ŕerc pracy y Herodowe⁸⁰ okrucieńŕtwá vżył ná ŕławę Syná fwego/ y obwieŕczenie iego po wŕzytkim ŕwiecie. *SkarKaz* 517b.

»nabożne sumnienie« (1): y wielom by fię w Narodzie Rułkim nabożne y Bogá ŕzczerze miłuiące ŕumnienie wŕpokoilo. *SkarJedn* A7.

Szereg: »nabożny i Boga miłuiący« (1): *SkarJedn* A7 *cf* »nabożne sumnienie«.

W przeni (22) :

Wyrażenie: »serce nabożne« [*w tym: sercem* (13), *z serca* (1), *z sercem* (1)] [*szyk 13:9*] (22): *OpecŻyw* 99, 1v; *OpecŻywPrzedm* 03, C3v; do boga patronow/ albo opiekwnow niepotrzeba/ iedno wiary zvpełnei/ á ŕercza nabożnego. *SeklWyzn* e4; *SeklKat* E3; *LubPs* V2; *RejPos* 51v, 67v; *WujJudConf* 242v; rzecżmy wŕzyłcy ŕercy nabożnemi/ Amen. *RejPosRozpr* c4v; *StryjWjaz* Cv; *SkarŻyw* 15, 358; *ArtKanc* K19v, L19v, S16; *GrabowSet* Xv; modlitwy [...] z nabożnego ŕercá wypuŕzczone/ [...] wdzięczne łá Pánu Chriŕtułowi. *WujNT* 89; *SkarKaz* 159a, 633a; *SkarKazSej* 671a.

Szeregi: »gorący i nabożny« (2): *OpecŻyw* 1v; ŕercem gorący^m ij nábożnym rozmyłlala *OpecŻywPrzedm* C3.

»nabożny a (i) prosty« (2): *SkarŻyw* 358; Proŕżę obeyrzycie fię ná to/ nabożnym y ku P. Bogu proŕtym ŕercem/ co was ŕłufnie do zgody przywodżić ma. *SkarKazSej* 671a.

»skruszony i nabożny« (1): ktore łzy oćiec/ ŕkrufzonemu y nabożnemu iey ŕercu przyczytáiąc corki fwey nie poznał *SkarŻyw* 15.

Przeni: *O koniu* (1) : Koniá/ [...] ŕprobowác iefł rzecz potrzebna. [...] iefli w nim [*w wędzidle*] łbem nie ŕtrżála/ álbo iefli nie nabożny/ iefli w niebo nie pátry łeb wzgorę podnioŕłzy. *RejZwierc* 113.

α. *W funkcji rzeczownika* (15) : *OpecŻyw* 115v, 131v, 150v [2 r.], [192]; bo to przełz yednego nabożnego ŕlyłłano yłz wczyłczu łalue regina ŕzpyeuano *PatKaz III* 124; O głupi ŕtárcze nieboże Tobie ŕkruchá nie pomoże/ Załz nie wiefł ŕrogoŕci Bożey/ Nabożnemu záwždy gorzey *BielKom* D; O Krzyżu [...] przymnoŕz nabożnym ŕprawiedliwoŕci/ y grzełznym dáruy grzechow odpuŕtzenie. *KrowObr* 162, 163; *SkarJedn* 354; *SkarŻyw* 582; Ná nabożną. Iefli niegrzełzyłz/ iáko mi powiádałz/ Czego fię/ miła/ ták czełto ŕpowiádałz? *KochFr* 11; *LatHar* +12.

Szeregi: »wierny i nabożny« (1): Wierny y nabożny dziwnie fię wćiefzonym vczuł/ iż był przed oblicznością bozką *SkarKaz* 40b.

»zacny i nabożny« (1): Toc ia ták/ nie zacne tylko y nabożne/ ále y inŕze wŕzytki ŕadzę: á nie ináčzey. *CzechEp* 325.

b. O sprawach i uczynkach (151): Nábożné ij roľkolfné tolenijé s przywitanijm ij s pozdrowienijm nowo narodzonego pana Iezuŕa. *OpecŻyw* 19v; *OpecŻywSandR nlb* 2; *PatKaz II* 58; *LubPs ee2v*; *KrowObr* 169; *RejFig* Dd6v; mieŕzcźanie Krákowŕcy v pánny Máryey w rynku [...] obchody czynili doŕyć źáľobliwe y nabożne przy inŕzy *BielKron* 425v; *RejPos* 4, 7v, 17, 188, 227; *KuczbKat* 155; *SkarŻyw* 243, 312, 371, 403; *StryjKron* 135, 787; *CzechEp* 132; *ReszList* 152; O Pánie IEzu Chryŕte/ [...] oddáiemyć dzięki/ áczkolwiek niegodne/ ále day to Pánie/ żeby nabożne y tobie przyjemne *LatHar* 272, 122, 190, 196 [2 r.], 252, 256 (12); *WujNT* 39, 155 *marg*, Yyyyy2, Bbbbbbb3v; *PowodPr* 21; *SkarKaz* 157b [2 r.].

W połączenia szeregowym (1): czyniác piękna/ ćicha/ y nabożna/ processyŕa z kápłany [...] obchodząc ony mury przez ŕześć dni: ŕiodmego dnia oznaymił Iozue/ iŕz wziác miáľto mieli. *SkarŻyw* 502.

W tytule (3): Pozdrowienie nabożne Pánny Maryey. *LatHar* 38; Pozdrowiánia nabożne Pána IEzuŕa. *LatHar* 221, 740.

W charakterystycznych połączeniach: nabożne(-a, -y) ceremonije, dotykanie (4), gŕos (6), list, obchod (2), obieranie, ochota, odpowiedź, pisanie, podziękowanie, postawa (2), pożywanie (2), processyja (2), przyjmowanie Ciała i Krwie (Sakramentów) (2), rozczytanie, sakramentow sprawowanie, tolenie (2), uczciwość, czynek, uważanie (2), używanie (3), witanie, wysłuchanie, wznowienie, złączenie; *barzo nabożny* (4), *kęs*, *maľo*, *prawie*, *tak* (3), *wielce*.

Zwroty: »w nabożnej uczciwoŕci mieć« (1): rácz nam to dáć z ľáľki twey/ áby wŕzyŕcy/ ktorzy to ŕwięte imię IESVS w nabożnej vczćiwoŕci máia/ y tu ná tym ŕwiećie wdźięczney pociech twych ľłodkoŕci byli nápeľnieni *LatHar* 343.

»twarz nabożna ŕformować« = *udać nabożnego* (1): Więć ľobie twarz nabożna [mnich] zformował y mowkę: I ná onę odpowiedź vprządł ľámoľowkę. *KlonWor* 70.

Wyrazenia: »co(ŕ) nabożnego« (2): *SkarŻyw* 292; wđyć rzecz ľamá [figura baranka] miáľa mieć coŕ więťŕzego y nabożnieyŕze^{go}/ niźli tyľo figurę. *SkarKaz* 157b.

»czas nabożny« (2): *KrowObr* 115v; y w tym tu mieŕcie/ w poľty y czáły nabożne/ gŕoľy rozmáitych muzyk ŕwieckich/ y ľáme koŕcioľy nápeľniáia *PowodPr* 74.

»czeŕć nabożna« (1): Przetoź ie miľuiemy iáko bráćia/ y w vczćiwoŕci przyŕtoyney mamy/ ále nie modľa áni czćia nabożna (co ľámemu Bogu náleży [!].) *WujJudConf* 59v.

»ľzy, pľacz nabożny(-e)« (3:2): Onij iako ľie rychľo zgotowali/ s processyŕa poľfli/ s pľaczem nábożny^m ku onéy gorze *OpecŻyw* 173v; Miał od P. Bogá wielki dar zmiękczenia ľercá y ľez nabożnych *SkarŻyw* 291, 509, 574; *SkarKaz* 159a.

»modlitwa, modľa, modlenie, pacierze nabożne(-a)« = *magnus honor HistAl* [szyk 28:9] (33:2:1:1): *PowUrb* +; *OpecŻyw* 4v, 5, 169, [192]; *TarDuch* D5v; W tym pieniu prorok pobudza y przywodzi ľud ku chwaleniu boga y ku nabożnemu iemu modleniu. *WróbŻoľt* ff8v, dd3v; *HistAl* Cv; *LubPs* C2

marg, *E marg*, *K3*, *L2 marg* [2 r.], *N3v*, *Y4*; *KrowObr* 176; *RejAp* 54v, 73; *HistRzym* 91v; *RejPos* 185, 216; *KuczbKat* 145, 230; *WujJudConf* 59v; *KarnNap* Cv; *PudłFr* 53; *LatHar* +5v, 2, 148, 284, 287 (8); *SkarKaz* 456a; *VotSzl* B2.

»nabożna(-e) myśl, myślenie« [w tym: (z) *myślą* (5)] [szyk 5:2] (6:1): Włifytscy mężowie y niewiályty/ z nabożną mylą [*mente devota*] offiárowály podárza/ áby fie to ípráwiło/ co był przykazał Pan/ przez ręce Moizellowe. *Leop Ex* 35/29; *RejPos* 87v, 194v, [203]; niewypowiedziáne miał w fercu rádości niebiełkie/ y podnieśienie myśli nabożney/ ku oney Muzyce którą íłyłzał y ktorey czekał. *SkarŻyw* 510; *ArtKanc* Tllv; *LatHar* 603.

»pielgrzymstwo nabożne« (1): wrocił fie do Angliey y prośił fie ná pielgrzymftwo nabożne do Rzymu. *SkarŻyw* 517.

»pieśni (a. pienie, a. piosneczki), śpiewanie nabożne« [szyk 4:3] (4:3): *SeklKat* G2; niektorzy nabożnym pieniem íwoim/ drudzy też modlitwámi íwemi/ [...] okazał káždy powinność íwoię Pánu Bogu íwemu. *RejPos* 349; *RejZwierc* 265, Aaav; *BielSpr* 16v; Do Stá. orgániſty. SMiełzné to twoie ítróny/ wízytko cóś o niebie Chcą nam ípiewáć: do tego wiodąc też y ciebie/ Abyś íye nabożnémi piołneczkaými báwił *PudłFr* 38; *SkarKaz* 456a.

»nabożna prośba« [szyk 8:2] (10): Proźbá nabożna o vlzenie frefunkow *LubPs* I4v *marg*, 12, *L2 marg*, *L3 marg*, *O3 marg*; *RejPos* 37v; *SkarŻyw* 403; íwe miłóſierne náklóń ku nam wízy/ á niechay cię nabożna prośbá náłzá rułzy. *ArtKanc* Nv; *LatHar* +6v, 182.

»za nabożną przyczyną« (1): O Boże [...] ráćz [...] dáć odpufłzczenie wízyłtkich grzechow ich: áby zá nabożną przyczyną y prośbą/ onego pofolgowánia doftápiłi *LatHar* 182.

»nabożna rozmowa, mowa, rzecz« [szyk 5:3] (5:1:2): *OpecŻyw* 17v, 62v; *OpecŻywSandR* nlb 2; o to fie ítáráć máią rodzicy/ áby powinność pobożności íwoiey przeciwko Pánu Bogu záchowywáli/ a tę [...] rozmowámi nabożnémi o Pánie Bodze y częłtými modlitwámi ofwiádzáli á pokázowáli. *RejPosWstaw* [41²]; *KochPs* 116; *ReszHoz* 116; *ReszList* 176; A kto do rozmyślánia ínádnym nie íeft/ niech fie czytáaniem rzeczy nabożnych z przewłoką zábáwi *LatHar* 666.

»nabożne rozmyślanie« [szyk 13:4] (17): Vżytki z nábożného rozmyflaniá męki bożé/ ty íą/ iako nábożni doktorowie mowią *OpecŻyw* 160, kt, 1, 103, 160; *OpecŻywSandR* nlb 5v; *RejPos* 267v; *KuczbKat* 15; *RejZwierc* 68v; *SkarŻyw* 332, 353; *LatHar* 3, 190, 212, 742; *SkarKaz* 38a; Niech w tym kościele gore wítáwiczny ogień żádz niebiełkich: do ktorego drew íłowá Bożego y rozmyślánia nabożnego/ [;..] przykłádaymy. *SkarKaz* 457a.

»nabożne słowa« (2): *KuczbKat* 145; O iáko dziwne á nabożne íą íłowa ſześcifet y trzydzieści oycow zboru czwartego do Leoná Papieżá *SkarJedn* 147.

»nabożne święcenie« (1): Lud/ [...] Chrześciáńłki/ pámiátkę Męczennikow nabożnym święceniem obchodzi *WujJud* 60.

»nabożny żywot« (1): Tá vcźciwy y wielce nabożny/ cnotámi wízyłtkimi/ [...] ozdobiony żywot wiodłá. *SkarŻyw* 443.

Szeregi: »nabożny i czci godny« (1): Ephrem obrociwłzy fie do niey/ z oną nabożną y czći godną poftawą y ofobą/ rzeczé: Błogóławci Pan Bog *SkarŻyw* 118.

»nabożny i gorący« (1): łtáray fię o to zázwdy/ ábyć żaden dzień nie vpłynął/ bez [...] modlitwy/ iefliż nie długiey/ przynamniey nabożney y gorącey. *LatHar* 2.

»mądry i nabożny« (1): Mądra y nabożna odpowiedz Męczennikow. *SkarŻyw* 207 *margin*.

»Boga miłujący i nabożny« (1): Bernárdyn/ wychowanie miał v ćiotki łwey Dyany/ żony Bogá miłuiącey y nabożney *SkarŻyw* 458.

»pilny i nabożny« (1): A k temu iż rzeczy łą wyżłze/ niżli rozum poiąć y ięzyk wymowić może: musi wielkość ich w łkąpych łłowách pogrzebác/ á więcey dziwowánium y vwážaniu pilnemu y nabożnemu polecać. *SkarKaz* 122b.

»nabożny a pokorny« (1): potrzebá nam [...] onego zá niezliczone grzechy/ niezmierne zbytki y łwowolenłtwá náłze vbłágác: przez nabożne á pokorne modlitwy *VotSzl* B2.

»i nabożny i świecki« (1): A co tych pieśni y nabożnych łwieckich wirłzow rozlicżnych/ Epitháphia ludziom poćciwym/ [...] to temu y liczby nie było *RejZwierc* Aaav.

»święty i nabożny« [*szyk* 1:1] (2): ktore [*zaklinanie*] ku wygnánium Szátáná y ku mocy iego zwátleniu y złámánium/ łwiętymi y nabożnymi łłow y modlitwám łprawowane bywa. *KuczbKat* 145; *CzechRozm* 210.

»uczciwy a (i) nabożny« (2): Iákoby Ceremonie przyłtoyńe co wáđziły/ á nie więcey pomagály ku wyrozumieniu/ y vcźciwemu á nabożnemu łprawówánium y przyimowánium Sákrámentow. *WujJud* 162v; Tá vcźciwy y wielce nabożny/ cnotám włzytkimi/ á zwálzyczá vmartwienim ciála y chęci łwieckich/ ozdobyony żywot wiodłá. *SkarŻyw* 443.

»nabożny a uniżony« [*szyk* 1:1] (2): w nas rácz łpráwić [...] taką wiáre/ [...] ábychmy z nabożnemi á vnížonymi myłłami weżrzawłzy w niebo do ciebie Bogá á Oycá łwego zázwołáli *RejPos* [203], 37v. *Iron.* (1):

Wyrażenie: »nabożne sprawy« (1): Bo co vmie Lákomłtwo/ rozeznác to łnádnie. Nuż Pychá z Nieczyłtotą włzák ie dobrze znamy/ A ich nabożne łpráwy też częłto widamy. *RejWiz* 31v.

W przeni (1) :

Zwrot: »słác nabożne myłłi« (1): A miáłto látorołli/ łcielemyc łwe nabożne myłłi *ArtKanc* E6v.

2. Mający szczególną cześć dla obranej osoby (4) :

nabożny komu (2): *BierEz* A3v; Ia brát Bernárdynus/ byłem zázwdy nabożny błogoláwioney Dziewicy *SkarŻyw* 460.

nabożny ku komu (2): *PatKaz* I 8; oná zakonnyca byla nabożna ku pannye maryey a ołobne naboženłtwo myála ku poczáczyu panny maryey *PatKaz* II 78.

3. Będący przedmiotem czci religijnej, należący do obrzędów związanych z kultem; devotus Cn (17) :

Przysłowia: káđdy by Anyoł z nabożną figurą/ Vmizga łie/ á dyabeł thám zázwdy pod łkorą. *RejWiz* 59v.

pod nabożna łfigura Chodza włlyfczy łwilcza łkora *RejKup* y3; *RejZwierz* 118v.

Wyrażenia: »droga nabożna« = *pielgrzymka* [*szyk* 3:2] (5): Y [*Jakób*] przypráwował włzyćiek dom łwoy ná onę nabożną drogę *SkarŻyw* 348; *SkarKaz* 39a, 40b, 41a, Ooob.

»dzień nabożny« (1): trafiłem na dni nabożne zaczy zKrolem IM nie mogłem mieć rozmowy *ActReg* 169.

»nabożna figura« (4): Co z nabożną figurą ták poştánowili/ Aby oblokízy kukłę iáko błáźni żyli.
RejWiz 38. Cf Przysłowia.

»nabożne [= poświęcane] miejsce« [szyk 1:1] (2): miłość vmárłemu pokazuiemy/ gdy ie ná poczełnym y nabożnym mieyfcu chowamy *SkarKaz 386a; WujNT 430.*

»nabożne święto« (2): Lud/ powieda/ [św. Augustyn] chrześciáńłki pámiątkę Świętych Męczennikow nabożnymi Święty obchodzi *WujJud 188v [przekład tego samego tekstu] WujNT 456.*

Szeregi: »poczesny i nabożny« (1): *SkarKaz 386a cf »nabożne miejsce«.*

»święty i nabożny« (1): rzecz ielł dobra y Bogu przyjemna/ z domow łwych ná mieyfcá święte y nabożne chodzić. *WujNT 430.*

a. *Służący do sprawowania praktyk religijnych (3)* : nabożné kádźidlá/ niechay zápałaią/ Wonné ziołá/ co łaki Arábłkié nam dáią. *PudłFr 71.*

Wyrażenia: »książeczki nabożne« (1): kłiążeczki nabożne/ modlitwy/ páciorki/ obrazki odchodzącym [*pielgrzymom*] dawaią *ReszHoz 120.*

»nabożny ubior« (1): mátká/ wielką poćiechę miálá/ pomniąc íłz gdy íię vrodził/ iákoby go wnabożnym y zakonnym vbierze widziálá. *SkarŻyw 470.*

[»służba nabożna«: Kthoremu [*kapłanowi*] polecilł vrząd nád słuźbą nabożną/ áby iey był pilen/ á wielzczy też przygládał. *HistTroj D7*].

Szereg: »nabożny i zakonny« (1): *SkarŻyw 470 cf »nabożny ubior«.*

Synonimy: **1.a.** *bogobojny; a.* *wierny; 3.* *święty.*

Cf NIENABOŻNY